

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
MUZEJS

Neaizmirstamās biogrāfijas

Daiga Jamonte, Bc.hist
Latvijas Universitātes Muzeja krājuma glabātāja

Biologs ar skolotāja aicinājumu Eduards Jansons.

Latvijas Universitātes (LU) Muzejā, skatoties *Herbarium Latvicum* herbārijus, nereti redzamas etiķetes, kas liecina, ka parauga ievācējs ir Eduards Jansons (1884 - 1969). Šāda etiķete bieži atrodama arī pie Latvijā reti sastopamu augu sugu paraugiem. E. Jansona vārds nav skaļi ierakstīts Latvijas botānikas vēsturē un par viņu zināms ļoti maz, tomēr, skatoties šos ievāktos herbārijus un viņa publikācijas, rodas iespaids par klusu, bet ļoti darbīgu Latvijas floras pētnieku un dabas aizsardzības aktīvistu, kurš bija viens no sistemātisku fenoloģisko pētījumu aizsācējiem Latvijā. Izzinot pētnieka dzīves gājumu, redzam cilvēku, kas veltījis mūžu skolotāja darbam.

Eduards Jansons. 1931. gads. Foto no studentu apliecības. LVVA. 7427. f., 1. apr. 5352. l., 26. lp.

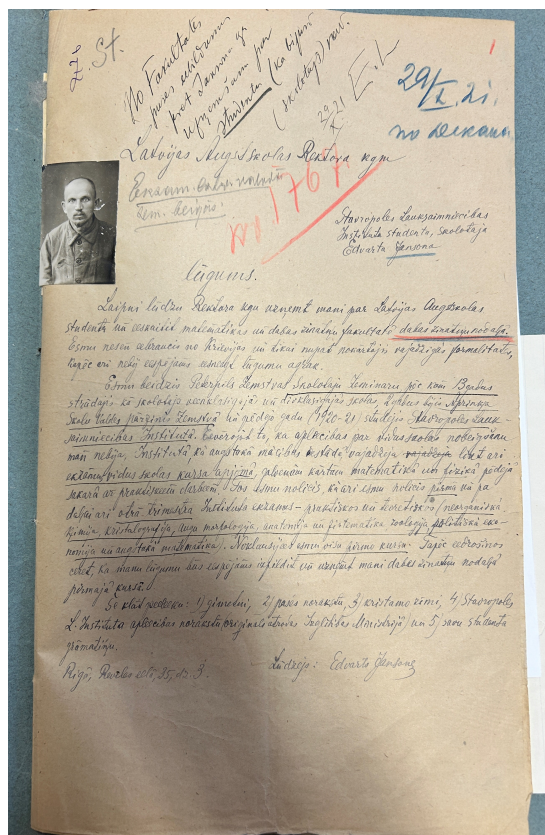
Skatoties informāciju par E. Jansonu vai viņa paša materiālus, ir jāņem vērā, ka gan literatūrā, gan arī dokumentos **E. Jansona vārds parādās gan kā Eduards, gan - Edvards**. Tas, protams, apgrūtina dažādos materiālos viņu identificēt. Viņš pats parakstot publikācijas, herbāriju etiķetes, ir rakstījis “**Edv. Jansons**”. Arī dokumentos, tai skaitā iesniegumā LU (tajā brīdī vēl Latvijas Augstskola), kur viņš lūdz sevi uzņemt Matemātikas un dabaszinību fakultātes Dabaszinību nodaļā. [1], savu vārdu viņš ir rakstījis “Edvards”. Savukārt dažādos dokumentos biežāk redzams vārds “Eduards”, tā arī ir rakstīts pases norakstā [2]. Savukārt 1927. gadā izdotajā pasē, kā liecina tās 1937. gada noraksts, dots – “Eduārdš” [3], kas gan nekur citur neatkārtojas un iespējams ir kļūda. Vadoties pēc dokumentiem jāsecina, ka zinātnieka īstais vārds ir Eduards, tomēr viņa publikācijās un citos materiālos tomēr parasti redzēsīm – Edvards.

E. Jansons ir dzimis 1884. gada 27. maijā Ļaudonas-Odzienas (tagad – Mētrienas) pagastā “Līču” mājās saimnieka Jāņa un viņa sievas Edes ģimenē. Zināms, ka viņam bija vecākais brālis, kurš palika saimniekot tēva saimniecībā [4]. **Skolas gaitas** Eduards uzsāka vietējā pagastskolā, tad – **Pēterburgas guberņas zemstes skolotāju seminārā**, ko beidza 1905. gadā un tad arī viņš uzsāka savas skolotāja gaitas.[5] Viņa pirmais darbs bija Lazdonas draudzes skolā, tad Ziemeru pagasta skolā. Savas **skolotāja gaitas** viņš turpināja arī Krievijā Stavropoles guberņā Krievijas dienvidos, kur atradās kopš 1910. gada [6]. Kopš 1918. gada viņš strādāja Blagodarnoje aprinča zemstes valdē izglītības nodaļā, sākumā par sekretāru, vēlāk – nodaļas vadītāju. [7]

1916. gadā E. Jansons apprecējās ar skolotāju Glafiru Volhonskaju (*Глафира Волчанская*) [8], 1931. gadā viņi tomēr izšķīrās [9]. Laulībā gan bērnu nebija.

Par E. Jansona kara gaitām ir zināms vien tas, ka viņš ir piedalījies kaujās un arī ticis ievainots. [10]

1920. gadā E. Jansons iestājās jaunatvārtajā Stavropoles Lauksaimniecības institūtā, kur studēja agronomiju. **1921. gadā E. Jansons atgriezās Latvijā** un, vēl būdams Stavropoles Lauksaimniecības institūta students un skolotājs, viņš lūdz Latvijas Augstskolas (tagad – LU) rektoram uzņemt viņu **Matemātikas un Dabaszinības fakultātē**. [11]. Šajā laikā viņam bija jau vairāk kā desmit gadus ilgs pedagoga darba stāžs, savukārt vidusskolas pārbaudījums viņš bija nokārtojis tikai, gadu iepriekš, iestājoties Stavropoles Lauksaimniecības institūtā.

E. Jansona lūgums uzņemt LU. 1921. gads. LVVA. 7427.f., 1. apr. 5352. l., 1. lp.

Arī uzsākot studijas, E. Jansons turpināja skolotāja darbu Aizgādības valdes bērnu namā līdz 1921. gadam [12], tad – Rīgas 17. pamatskolā, bet 1932. gadā viņš sāka pasniegt botāniku un zooloģiju Latvijas Tautas universitātē [13]. Tādējādi E. Jansons palika uzticīgs skolotāja darbam. Acīmredzot bērnu un jauniešu izglītošana viņam bija ļoti nozīmīga, viņš arī, atsaucoties [Draudzīgajam aicinājumam](#), ziedoja vairākām skolām grāmatas. [14]

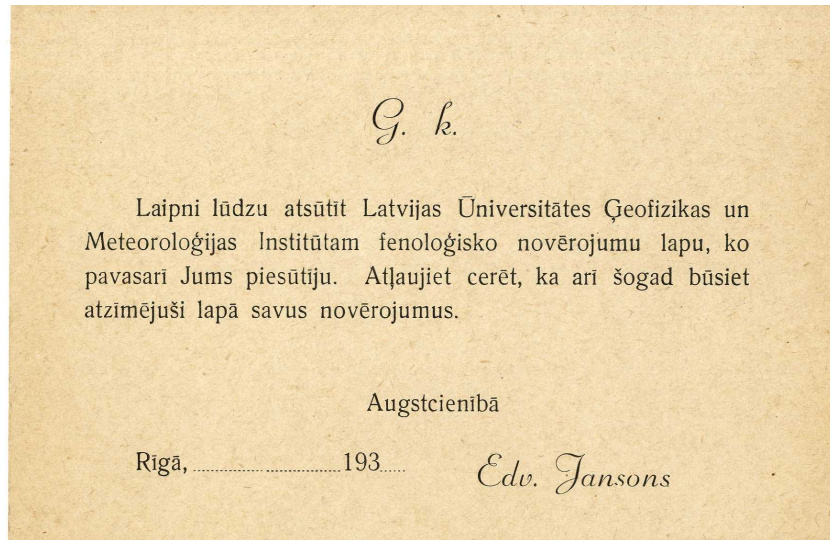
1932. gadā E. Jansons, aizstāvot darbu “Mēģinājumi ar augu pašfertilitāti” [15], ar vērtējumu “ļoti sekmīgi” ieguva **dabaszinātņu kandidāta grādu**. [16].

E. Jansona dabaszinātņu kandidāta grāda pagaidu apliecība. 1932. gads. LVVA. 7427.f., 1. apr. 5352. l., 9. lp.

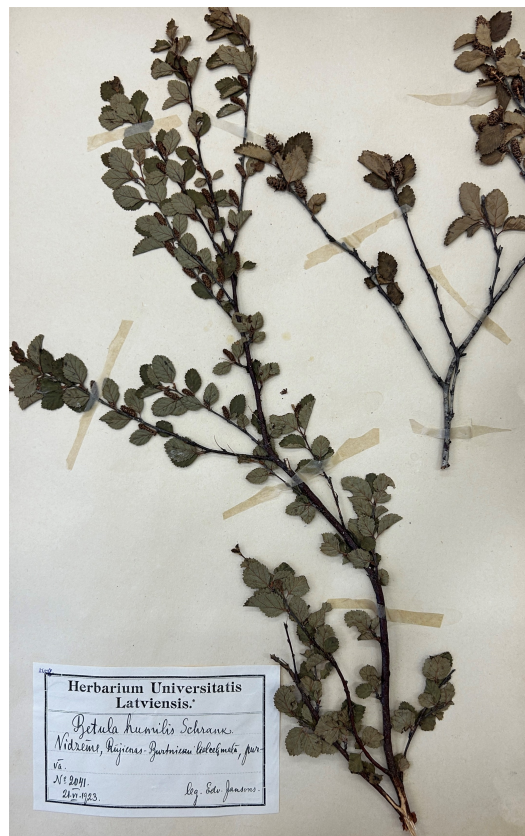
Kopš 1932. gada E. Jansons strādāja par subasistentu Augu morfoloģijas un sistemātikas katedrā, kopš 1936. - par ārštata asistentu. [17]

Otrā pasaules kara laikā E. Jansons turpināja strādāt universitātē [18], kā arī turpināja jau studiju gados iesāktos **fenoloģiskos pētījumus**. LU Muzejā glabātajās E. Jansona piezīmju lapiņās atrodas vēl 1942. gada maijā veikto fenoloģisko novērojumu pieraksti. Šie novērojumi ieņēma būtisku vietu E. Jansona zinātniskajā darbībā. LU Muzejā ir pieejami publicēti E. Jansona fenoloģiskie novērojumi no 1927. līdz 1933. gadam un 1944. gadā izdotie 1937. gada novērojumi. Bez tam pirmais izdevums ir papildināts ar atsevišķiem novērojumiem kopš 1921. gada [19], no kā varam secināt, ka ar šiem pētījumiem jaunais zinātnieks ir nodarbojies kopš studiju sākšanas.

Pastkarte ar aicinājumu iesūtīt fenoloģiskos novērojumus. 1920. - 1930. gadi. LUM krājums.

Īpaša interese E. Jansonam bija par **dabas aizsardzību**. LU viņš lasīja kursu dabas aizsardzībā, kā arī ir sagatavojis vairākas publikācijas par šo tēmu. Par publikāciju “Dabas pieminekļi Latvijā” viņš saņēma arī godalgu [20].

Zemā bērza herbārijs no Herbarium Latvicum. Ievācis E. Jansons 1923. gadā. BOT1540

Līdzās skolotāja darbam un zinātniskajam darbam LU, kopš 1927. gada E. Jansons bija [Latviešu konversācijas vārdnīcas](#) dabas zinātņu nodaļas vadītājs. [21].

Baltā āmuļa herbārijs no Herbarium Latvicum. Ievācis E. Jansons 1923. gadā. BOT1093

Kopumā E. Jansona **publikāciju klāsts** bija ļoti plašs. LU divdesmit gadu jubilejas izdevumā teikts: “Kopš apm. 35 gadiem sācis piedalīties ar rakstiem, literāriem u. c. tulkojumiem presē un atsevišķās grāmatās (Dienas Lapā, Dzīvē, Mājas Viesī, Mājas Viesa Mēnešrakstā, Pēterburgas Avīzēs, Latvijas Vēstnesī, Brīvā Zemē, Latvju Grāmatā, Dabā, Dabā un Zinātnē u. c.), pēdējā laikā rakstījis galvenā kārtā par dabaszinātniskiem jautājumiem, dabas aizsardzību un recenzijas par dabaszinātniskām grāmatām.” [22] Toties jaunībā viņš bija ķēries arī pie nopietnu **literāro darbu tulkojumiem** “Kopā ar Antonu Austriņu tulkojis Knuta Hamsuna romānu "Bads" (1904) un Ļeva Tolstoja "Augšāmcelšanās" (1911).” [23] Ar A. Austriņu E. Jansons, iespējams, iepazinās Zemstes skolotāju seminārā [24].

E. Jansons bija arī vairāku **zinātnisko biedrību biedrs**: Latvijas Bioloģijas biedrības, Latvijas Ģeogrāfu biedrības, LU Botāniskā dārza draugu biedrības, darbojās Fenno-Baltijas Augu ģeogrāfu savienībā, piedalījās tās konferencēs [25].

Šobrīd mums nav nekādu ziņu par E. Jansonu pēc Otrā pasaules kara. Zināms vien, ka viņš ir miris 1969. gadā un 7. jūnijā apbedīts Rīgas Meža kapos [26].

[LU Muzeja Botānikas un mikoloģijas kolekcijās](#) glabājas atsevišķas E. Jansona publikācijas, pētījumu piezīmes un tiem vāktie materiāli, viņa vāktie herbāriji ir iekļauti *Herbarium Latvicum* (starptautiskais kods RIG II). Ar materiāliem iepazīties iespējams, piesakoties [šeit](#).

Atsauces:

- [1] LVVA. 7427.f., 1. apr. 5352. l., 1. lp.
- [2] LVVA. 7427.f., 1. apr. 5352. l., 3. lp.
- [3] LVVA. 7427.f., 9. apr. 680. l., 9. lp.
- [4] LVVA. 7427.f., 9. apr. 680. l., 23c. lp.
- [5] LVVA. 7427.f., 9. apr. 680. l., 7. lp.
- [6] LVVA. 7427.f., 9. apr. 680. l., 7. lp.
- [7] Par pedagoģisko darbību Krievijā detalizētākas ziņas: LVVA. 7427.f., 9. apr. 680. l., 31. lp.
- [8] LVVA. 7427.f., 9. apr. 680. l., 23. lp.
- [9] LVVA. 7427.f., 9. apr. 680. l., 9. lp.
- [10] LVVA. 7427.f., 1. apr. 5352. l., 4. lp.
- [11] LVVA. 7427.f., 1. apr. 5352. l., 1. lp.
- [12] LVVA. 7427.f., 9. apr. 680. l., 23c. lp.
- [13] LVVA. 7427.f., 9. apr. 680. l., 23d. lp.
- [14] [Zeme atsaucas draudzīgām aicinājumam](#)// Jaunākās Ziņas. 1937.07.31./ 169.
- [15] LVVA. 7427. f., 9. apr. 680. l., 7. lp.
- [16] LVVA. 7427. f., 1. apr. 5352. l., 9. lp.
- [17] Latvijas Universitāte divdesmit gados.- 1.d., 520.lpp.
- [18] LVVA. 7427. f., 9. apr. 680. l., 22. – 24. lp.
- [19] Jansons Edv. Augu fenoloģiskie novērojumi Latvijā. 1927. Papildināti ar dažiem novērojumiem 1921 - 1926. - LU Meteoroloģiskā Institūta darbi. Nr.9., R., 1929.
- [20] Latvijas Universitāte divdesmit gados.- 1.d., 524. lpp.
- [21] LVVA. 7427. f., 9. apr. 680. l., 8. lp.
- [22] Latvijas Universitāte divdesmit gados.- 2.d., 344. lpp.
- [23] <https://www.literatura.lv/personas/edwards-jansons>

[24] <http://www.piebalgasmuzeji.lv/lv/kas-notiek-93003/page-889219/antonam-austri%C5%86am---135>

[25] Latvijas Universitāte divdesmit gados.- 1.d., 525. - 526. lpp.

[26] <https://cemety.lv/public/deceaseds/814958?type=deceased>

Literatūra

Latvijas Universitāte divdesmit gados 1919 – 1939.- 1. – 2. d. – 1939.

<https://www.literatura.lv/personas/edvards-jansons>

<https://www.lu.lv/zinatne/programmas-un-projekti/petniecibas-projekti-latvijas-universitate/2008/briede/>